

8. Mittetulundussektori haavatavus

8.1. Sektori üldkirjeldus

Sektori eripära

Eesti kasumitaotluseta ehk mittetulundussektori moodustavad äriregistrisse kantud mittetulundusühingud (MTÜ) ja sihtasutused (SA), ning registreerimata, võlaõigusseaduse alusel tegutsevad seltsingud. Viimast aastakümnet iseloomustab ka registreerimata tegutsemine, nt ühismeedia gruppidega, kes võivad sarnaselt seltsingutega oma tegevuseks ka raha koguda, nt mõne liikmest erasiku nimel. 01.12.2020 seisuga on registrisse kantud 22 520 MTÜd ning 809 SAD (edaspidi koos ka kui vabauhendused), seltsingute ja muude gruppide arv on teadmata.

Lisaks mittetulundusühingute ja sihtasutuste seadustele on mitmel MTÜ alaliigil veel oma seadused, nt kirikutel-kogudustel, loomeliitudel, ametiühingutel ja erinevatel ühistutel. Nii lisanduvad nimetatud 23 000 MTÜ/SA-le veel ligi 24 000 korteriühistut, keda siin sektori hulka ei loeta.

Mittetulundusühingute sekka kuuluvad ka poliitilised erakonnad. Eestis on hetkel 13 erakonda. Eesti erakonnaseaduses on erakond defineeritud kui Eesti kodanike vabatahtlik poliitiline ühendus, mille eesmärk on oma liikmete ja toetajaskonna poliitiliste huvide väljendamine ning riigivõimu ja kohaliku omavalitsuse teostamine. Erakond on oma olemuselt mittetulundusühing, kuid selle registreerimiseks kehtib liikmeskonna alampiiri nõue – erakonnana registreeritaval ühendusel peab olema vähemalt 500 liiget.

Tabel 42. MTÜ-de ja SA-de jaotus tegevusalade järgi

Tegevusala	MTÜ	SA
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	721	1
Töötlev tööstus	47	0
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	6	1
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus	122	1
Ehitus	126	3
Hulgi- ja jaekaubandus; mootorsõidukite ja mootorrataste remont	130	3
Veondus ja laondus	96	7
Majutus ja toitlustus	88	8
Info ja side	374	30
Finants- ja kindlustustegevus	22	14
Kinnisvaraalaane tegevus	1252	28
Kutse-, teadus- ja tehnikaalaane tegevus	786	55
Haldus- ja abitegevused	329	18
Avalik haldus ja riigikaitse; kohustuslik sotsiaalkindlustus	168	1
Haridus	2094	99
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	906	115
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	7666	160
Muud teenindavad tegevused	7570	265
Kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus; kodumajapidamiste oma tarbeks mõeldud eristamata kaupade tootmine ja teenuste osutamine	1	0

Tegevusala määramata	16	0
Kokku	22520	809

Suurimad valdkondlikud grupid vabaühenduste seas moodustavad erinevad spordiga seotud ühingud (üle 3000), vaba aja sisustamisega tegelejad (u 2500), kultuuri- ja haridusühingud (kumbagi üle 2000) ning piirkondliku ja kohaliku elu edendajad (ligi 2000).

Vabaühenduste peamine aruandekohustus riigi ees on iga-aastane majandusaasta aruanne, mis tuleb esitada kuue kuu jooksul majandusaasta lõpust ning mis sarnaneb struktuurilt äriühingute esitatavale aruandele. Sihtasutustel käibe või varade mahuga üle 15 000 euro on ka aruande ülevaatuse kohustus audiitori poolt.

MTA peetavasse heategevuslike ehk tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühingute nimekirja¹ kuulub 01.12.2020 seisuga 2554 ühingut, kellest suurima grupi moodustavad spordiühingud ning usuühingud (viimaseid Eestis kokku ligikaudu 700). MTA märkimisväärset kontrolli nimekirja kantute üle ei teosta. Tulumaksusoodustusega nimekirja kantud mittetulundusühing, sihtasutus ja usuline ühendus on kohustatud näitama kalendriaastal saadud kingitused, annetused ja muud tulud rahalises väärtuses koos kasutamise viisiga ja esitama selle kohta andmed MTAlle vormil INF 9.¹ Vorm esitatakse 1. juuliks ka juhul, kui kalendriaastal ei ole annetusi või muid tulusid saadud ega kulutusi tehtud. 1. veebruariks võivad nimekirja liikmed esitada (aga ei pea esitama) MTAlle vormil INF 4 teadaolevad kodumaiste annetajate isiku- või registrikoodid ning annetatud summad. Anonüümsete ja välismaiste annetuste kohta info puudub, sest neilt ei saa maksusoodustust.

Sektoris tegutsevad pea igas valdkonnas oma katusorganisatsioonid või võrgustikud. Näiteks enamikku avalikes huvides tegutsevaid katusorganisatsioone koondab Vabaühenduste Liit, spordiühingute vihmavari on Eesti Olümpiakomitee, usuorganisatsioonid on koondunud Eesti Kirikute Nõukogusse, humanitaarabi ja arengukoostöö vallas tegutseb Arengukoostöö Ümarlaud jne. Sektor on loonud eneseregulatiivse eetikakoodeksi² ja kirjeldanud ära annetuste kogumise hea tava¹. Kumbki dokument küll rahapesu ja terrorismi rahastamise teemasid ei puuduta, küll aga aitavad need kujundada ausat ja eetilist tegevust.

Kuigi sektori kogukäive on aastaaruannete järgi olnud aastas 600-700 miljonit ja deklareeritud annetusi aastas üle 40 miljoni, on enamik ühingutest väikesed organisatsioonid, nt palgalisi töötajaid omab vähem kui viiendik. Umbes sama palju saab ka avalikke toetusi ning annetusi deklareerib stabiilselt 1300 - 1400 ühingut. Sellest võib järeldada, et keskmiselt jääb tegusate vabaühenduste hulk mõne tuhande piirsesse.

Vabaühendused on Eesti õiguse järgi alates 2012. aastast rahapesu ja terrorismi rahastamise regulatsiooni mõttes kohustatud isikuteks, kui neile tasutakse või nad tasuvad sularahas üle 5000 euro või sellega võrdväärse summa muus vääringus, sõltumata sellest kas tasutakse ühe maksena või mitme omavahel seotud maksena kuni üheaastase perioodi jooksul. Usaldusväärseid andmeid sularaha kasutamise kohta sektoris samas aga pole.

Kuna sektori andmeallikad ja ühingute liigitamise tunnused ei vasta riskihindamise vajadustele, on sihtrühma alamsektorid täpsemalt piiritletud riskitüpoloogial põhineva kombineeritud kriteeriumide abil. Valimisse võeti vabaühendused, mis tegelevad spordi, kultuuri- ja hariduse, heategevusega või on usuühendused.

Lisaks on oluline märkida, et sektoris läbiviidud küsitlus edastati valimi järgi ühtekokku 2300 esindajale. Küsitlusele vastamise määr oli kogu sektoris märkimisväärselt kõrge (kolme alamsektori lõikes), va heategevusorganisatsioonid.

¹ <https://www.emta.ee/et/ariklient/registreerimine-ettevotlus/mittetulundusuhingule-sihtasutusele>

² <https://www.terveilm.ee/leht/umarlaud/liikmed>

Tabel 43. MTÜ-de sektoris läbiviidud küsitluse andmed.

Alamsektor	Turuosaliste arv	Valimi maht	Valimi suurus/nõutud vastuste arv	Väljasaadetud kutsete arv	Saadud vastuste arv	Vastamise määr
Sport: EMTAK 9311, 93121	1865	valim	319	798	337	105%
Usuühendused: EMTAK 94911, 94919	625	valim	238	625	276	116%
Kultuur ja haridus: EMTAK 9499, 94995, 94991, 94994	2396	valim	331	828	344	104%
Heategevus-organisatsioonid	49	kõik	44	49	20	45%

Läbiviidud küsitluse ühe eelküsimusena küsiti, kas MTÜ/sihtasutus on viimase aasta jooksul arveldanud oma kliendi/tarnija/liikme/annetaja/annetuse saaja või muu tehingupartneriga ühe maksena või mitme makse peale summeerituna sularahas üle 5000 eurot või sellega võrdväärse summa muus vääringus. Küsitlustulemused näitasid, et suutsime kõnetada väga väikest osa kohustatud isikutest: valimisse kuulunud sihtrühma puhul vastati jaatavalt: heategevussektori puhul vaid üks vastanu, kultuuri sektorist 9, spordi 6 ja usuühendustest 10 vastanut. Kokkuvõttes vastas esimesele eelküsimusele sularahas arveldamise kohta 977 vastajast jaatavalt 26 vabaihendust, mis on alla 3% vastanutest.

FATFi soovitus nr 8 järgi on kohustatud isikud ka need, kelle eesmärk on vahendite kogumine või jagamine heategevuseks – usulistel, kultuurilistel, hariduse, sotsiaalsetel põhjustel või „solidaarsuseesmärkidel“ (*fraternal purpose*), samuti muu „heategevuse (*good works*)“ teostamisel. Eestis vastaks seega FATFi soovitus järgimisele eelkõige tulumaksusoodustusega ühingud, ent kõik kirjeldusele vastavad vabaihendused siiski MTA nimekirja ei kuulu. Täpne info puudub ka näiteks riskiriikides või aktiivse terroriohu lähedal tegutsejast, ent enamik vastava valdkonna ühingutest on koondunud Arengukoostöö Ümarlauda³ või saab toetust välisministeeriumilt⁴. Ka siin koostasime täiendava info saamiseks veel ühe eelküsimuse sihtrühma küsimustikku: „Kas teie MTÜ/sihtasutus on viimase 5 aasta jooksul sooritanud tehinguid välisriikidega või kas teile on laekunud vahendeid välisriikidelt?“

Ühingud, kes olid viimase viie aasta jooksul teinud välisriikidega tehinguid jagunesid järgmiselt: heategevus 6, kultuur/haridus 48, sport 60, usuühendused 100. Selgus, et välisriikidega tehinguid sooritas rohkem kui 50% usuühenduste vastajatest .

Õigusraamistik

Juriidilised isikud jagunevad avalik-õiguslikeks ja eraõiguslikeks (TsÜS § 24). Eraõiguslikud juriidilised isikud on loodud erahuvides ja selle juriidilise isiku liigi kohta käiva seaduse alusel (TsÜS § 25 lg 1). Eesti õiguse kohaselt on ka mittetulundusühing juriidiline isik. Eriliigilised MTÜ-d on näiteks korteriühistu, maaparandusühistu, erakond, hooneühistu, kirikud ja kogudused.

Mittetulundusühingu asutamist ja lõpetamist, liikmelisust, registrisse kandmist ja juhtimist reguleerib

³ <https://www.terveilm.ee/leht/umarlaud/liikmed>

⁴ <https://akta.mfa.ee/#RUS>

mittetulundusühingute seadus (MTÜS). Mittetulundusühingu õigusvõime tekib MTÜ kandmisega mittetulundusühingute ja sihtasutuste registrisse ja lõpeb kustutamisega registrist (MTÜS § 2). MTÜ kõrgeimaks organiks on selle liikmete üldkoosolek (MTÜS § 18 lg 1). MTÜ-l peab olema juhatus. Juhatus esindab ja juhib MTÜ-d (MTÜS § 26 lg 1). Juhatuse igal liikmel on õigus esindada MTÜ-d kõikide tehingute tegemisel, kui põhikirjas või seaduses ei ole sätestatud teisiti (MTÜS § 27). Juhatus ja juhatuse esindusõiguse erisused kantakse registrisse (MTÜS § 10 lg 1 p 5).

Juhatuse liikmed, kes oma kohustuste rikkumisega tekitavad MTÜ-le kahju, vastutavad tekitatud kahju hüvitamise eest solidaarselt. Juhatuse liige vabaneb vastutusest, kui ta tõendab, et on oma kohustusi täitnud juhatuse liikmelt tavaliselt oodatava hoolsusega (MTÜS § 32 lg 2). Mittetulundusühinguteks on ka usulised ühendused, mille tegevust reguleerib lisaks MTÜS-le ka eriseadusena kirikute ja koguduste seadus. Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise valdkonda reguleerib rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus (RahaPTS).

Eriseadused mingeid erireegleid või täiendavaid nõudeid vabaühendustele ette ei näe. Seega võib väita, et MTÜ-dele ja tema eriliikidele kehtivad eriseadused üldjuhul ei arvesta rahapesu või terrorismi rahastamise riskidega. RahaPTS § 2 lg 3 nimetab vabaühendusi RahaPTS-i kohustatud isikuteks.

MTÜ-d on üldiselt RahaPTS subjektidena kohustatud isikuteks RahaPTS tähenduses. RahaPTS-st tulenevaid hoolsusmeetmeid tuleb MTÜ-del järgida tulenevalt konkreetsete tehingute iseloomust, milles nad osalevad (sularahatehingud).

Kohustatud isikuteks olevatele vabaühendustele on hoolsusmeetmete kohaldamisel ette nähtud erikord (RahaPTS § 29): kohaldatakse RahaPTS § 20 lg 1 p-des 1-5 nimetatud hoolsusmeetmeid. Hoolsusmeetmete rakendamise kord kohaldub vabaühendustele siis, kui nad ületavad oma tegevuses seadusega kehtestatud piirmäärasid, st kui talle tasutakse või ta tasub sularahas 5000 eurot ületava makse korraga või seotud tehingutena ühe aasta jooksul. Hoolsusmeetmete rakendamise kohustuse täitmine vabaühenduse jaoks tähendab peamiselt kõrgendatud tähelepanu pööramist tehingupartnerite isikute kindlaks tegemisele ning RAB-i teavitamist kahtluste korral. Kohustatud isikuks olev vabaühendus peab registreerima ja säilitama teabe tehingute tegemise kohta (RahaPTS § 46).

MTÜ-d peavad avaldama ja ajakohasena hoidma selleks ettenähtud registris infot oma tegelike kasusaajate kohta. See nõue kohaldub kõigile MTÜ-dele sõltumata nende sularahakäibe suurusest (RahaPTS § 77 lg 2). Kohustatud isikuks olev MTÜ peab säilitama teabe toimingute kohta, mida ta tegeliku kasusaaja tuvastamiseks tegi (§ 46).

Vastutus

RahaPTS sätestatud kohustuste rikkumise eest on ette nähtud väärteovastutus. Kohustuse rikkumise eest on juriidilise isiku puhul karistusena ettenähtud rahatrahv kuni 400 000 eurot. Väärteo toimepanijana võetakse juriidiliste isikute, sh MTÜ-de puhul vastutusele juriidilise isiku kõrgema taseme esindaja, st juhatuse liige. Ka on võimalik juriidilist isikut karistada kriminaalkorras rahapesualase süüte toimepanemise eest. Rahapesualasteks süütegudeks on rahapesu (KarS § 394) ja rahapesu kokkulepe (KarS § 394¹). Karistatavad on terroristriteo ja selle toimepanemisele suunatud tegevuse rahastamine ning toetamine (KarS § 237³), terroristlikul eesmärgil reisimise korraldamine, rahastamine ja toetamine (KarS § 237⁶). Juriidilist isikut võib kohus karistada rahalise karistusega.

8.2. Riskide tüpoloogiate kirjeldus

Üldine tüpoloogia

Sektori kasutamine terrorismi rahastamise või rahapesu eesmärgil sektori enda teadmata, kasutades ära sektori madalat teadlikkust.

Juhtumi tüpoloogiad

- Sektoris tegutsevate isikute poolt varade kogumine ja hilisem jaotamine viisil, kus ei ole võimalik tuvastada vara päritolu ega vara sihtpunkti, sealhulgas saadetakse varasid välisriikidesse ja ka kogutakse varasid välisriikidest.
Näiteks: klassikaline annetuste-almuste (zakaat) kogumine, mis on üks islami viiest tugisambast: kohustus annetada 2,5% oma aastatulust vaestele. Tavapäraselt määrab kohapealne usuliider (imaam) enim abivajavad isikud. Imaam eraldab koguduse annetustena kogutud vahenditest teatud summa abivajajale, kes selle omakorda edastab islamiäärmuslikult meeletatud isikule. Tüüpiliselt võib realiseeruda läbi usuühenduse.
Näiteks: Saabub tavapärane üleskutse – toetuste kogumine Beirutis plahvatuses kodu kaotanud isikute hüvanguks, läbi kohapealse islamiorganisatsiooni. Vähesed teadlikkuse tõttu ei hooa annetajad, et rahalisi vahendeid kogunud islamiorganisatsiooni näol on tegemist hoopis terroristliku rühmituse (nt Hezbollah) allorganisatsiooniga.
Näiteks: Üleskutse toetada Al-Hol laagris (Süürias) rasketes tingimustes elavaid lapsi-naisi (välisvõistlejate pered). Islamikeskuses reedese palvuse ajal otsustatakse, et (MTÜ või usuline ühendus) toetab Al-Hol laagrit 500.- EUR, mis saadetakse virtuaalväeringus_kontaktisikule. Tegelikult on kontaktisikuks islamiäärmuslike vaadete isik, kes vastutab uute välisvõistlejate värbamise eest.
- Sektoris tegutsevate isikute eraldatud varade kasutamine isiklikel eesmärkidel.
Näiteks: Kaasused, kus kogukonnale mõeldud sihtotstarbelised vahendid kasutatakse ära (näiteks usulise liidri poolt) oma elujärje parandamiseks.⁵
Näiteks: MTÜd on võimalik ebaseaduslike kavatsuste korral rahapesu skeemis ära kasutada viisil, kus ebaseaduslikult saadud summa soovitakse annetada endaga seotud MTÜle, et hakata MTÜ poolt saadud raha eest ostetud sõidukit või kinnisvara kasutama. Näiliselt ei ole sõiduk või kinnisvara kasutaja vara, vaid MTÜ omandis, mis soetas selle “ei tea kellelt” tulnud annetuse eest.

Taust

Puudulike andmete tõttu on keeruline hinnata moslemite täpset arvu Eestis, mis võib hinnangulise arvestuse kohaselt jääda vahemikku 1500 kuni 10 000 inimest.^{6,7} Eesti Islami Kogudusse kuuluvate inimeste arvukus suurenes rahvaloenduse andmetel 11 aastaga ligikaudu 100 võrra 1508 elanikuni 2011. aastal. Eesti moslemikogukonna aastatepikkune tegevus ja loomulik suurenemine kasvatab konservatiivset ja radikaalset islamit (ehk islamistlike) viljevat organisatsioonide huvi Eesti vastu. See võib väljenduda näiteks mõne välisriikliku ja radikaalset islamit levitava organisatsiooni rahalistes toetustes Eesti suunal või ka vastupidises suunas, kus vähesest teadlikkusest hakkab välisriikliku juriidilise või füüsilise isiku tarvis rahalisi vahendeid koguma Eestis tegutsev usuline ühendus või mittetulundusühing (annetus, zakaat). 2019. aastal tuvastas Kaitsepolitsei amet ligi 50 äärmusliku islami ja terrori-organisatsioonidega seotud isikut, kes saabusid Eestisse või siitkaudu liikusid. Eestit külastavad regulaarselt fundamentaalset islamit propageerivate organisatsioonide esindajad, kuid nende tegevus Eestis ei ole soovitud mõju saavutanud. Tegu ei ole rahvusvaheliselt kriminaalkorras tagaotsitavate isikutega. Süüria ja Iraagi konfliktipiirkonnas tegutsevad islamiäärmuslikud terroriorganisatsioonid on kaotanud märkimisväärse osa oma kohapealsetest sissetulekuallikatest, mille tõttu otsitakse rahastust kaugemalt. Teiste hulgas kasutatakse selleks Euroopa moslemikogukondi ning mittetulundusühinguid.

Üleskutsed džihadistide ning nende konfliktipiirkondades viibivate perekondade toetamiseks levitatakse enamasti sotsiaalmeedias ning suhtlusrakenduste vahendusel. Anonüümsusele viidates kogutakse toetusi ka makseteenuse osutajate ning virtuaalväeringute vahendajate abil.

2019. aastal koostas Rahapesu Andmebüroo juhendi kahtlaste tehingute tunnuste kohta, mis aitab kohustatud isikutel teenuse osutamisel kahtlusi ja riske märgata, nendest teavitada ning vastavaid

⁵ <https://epl.delfi.ee/artikkel/81295729/eesti-peaimaam-ostis-koguduse-raha-eest-suua-basseini-ja-valivoodi?>

⁶ <http://www.islam.pri.ee/index.php?id=66>

⁷ http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/63358/lepa_ege.pdf?sequence=1&isAllowed=y

meetmeid kasutusele võtta.⁸ RAB on terrorismi rahastamise kahtluse indikaatorid jaganud kaheks: riskiindikaatoriteks ja kahtluseindikaatoriteks. Kui riskiindikaatorid selgitavad terrorismi rahastamise riski võimalikkusega olukordi, mis ei kujune konkreetseks kahtluseks, siis kahtluseindikaatorid viitavad tõsisele kahtlusele, et tehing kujutab endast terrorismi rahastamist ning tehing tuleb peatada pädeva asutuse otsuseni.

Järgnevalt tuuakse nimetatud juhendist esile vaid valik sektoriga puutumust omavatest riskiindikaatoritest, lähtudes kõrge terrorismiohuga piirkonnaga (riskiriigiga) seotud isikutest või tehingutest.

Ebahariliku tehingu riskiindikaatorid:

- Tehingu läbiviimist juhendab kõrvaline isik;
- Ebapiisav selgitus raha päritolu kohta;
- Ebapiisav teadlikkus tehingupartnerist;
- Esmakordne tehing füüsilise/juriidilise isikuga riskiriigis;
- Laekumisele järgnev süstemaatiline sularaha väljavõtmine ja/või edasisaatmine;
- Tehingu selgitusse märgitu ei seonu ettevõtte majandustegevusega;
- Tehing riskiriigis tegutseva mittetulundusühinguga;
- Rahvusvahelise tehingu selgituses on viide annetusele, almusele, toetusele;
- Rahvusvahelise tehingu selgitusse märgitu ei ole arusaadav (tõlgitav);
- Rahvusvaheliste tehingute iseloom viitab raha kogumisele;
- Kontoga seotud pangakaartide (lisakaart) samaaegne kasutus erinevates riikides;
- Pangakaartide/kontode sidumine rahvusvaheliste finantsteenuse platvormidega;
- Virtuaalvääringu ost või müük sularahas.

Juhendis on märgitud terrorismi rahastamise kahtlusele viitavad tehingu indikaatorid:

- Tehingu osapool on seotud terroristliku ühendusega;
- Avalike allikate andmetel on tehingu osapoole suhtes on alustatud kriminaalasi KarS § 237-237⁶ kvalifikatsioonis;
- Avalikud allikad või pädev asutus on viidanud tehingu osapoolele, kui radikaalsete vaadetega ja/või terroristliku ühenduse tegevust toetavale isikule;
- Tehingu selgitusse märgitu viitab eelloetletud tunnustele;
- Esinevad muud terrorismile või terrorismi rahastamisele viitavad asjaolud.

8.3. Ohud

8.3.1. Rahapesu ohud

Madalast riskiteadlikkusest tulenev oht⁹

Madal teadlikkus riskidest ning võimalikest ohustenaariumitest avaldub sektoris mitmel puhul. Läbi viidud küsitluse üks järeldustest on, et sektor ei oska tuvastada riskantseid tehinguid ning ei ole võimeline andma hinnangut vastaspoole tehingupartneri taustale. Riskide maandamiseks kasutatavaid

⁸ <https://www.politsei.ee/files/Rahapesu/juhendkahtlastetehingutetunnuste kohta.pdf?222a84e8fa>.

⁹ Ka SNRA käsitleb sama teemat: „Some types of "Service non-profit organisations" ["Services NPOs" are NPOs involved in diverse activities, such as programmes focused on providing housing, social services, education, or health care.] are more directly vulnerable due to the intrinsic nature of their activity. This is due to the fact they may involve funding to and from conflict areas or third countries identified by the Commission as presenting strategic deficiencies in their anti-money laundering/terrorist financing regimes. Non-profit organisations are vitally important for providing humanitarian assistance around the world. To safeguard the legitimate objectives of such assistance, more information about terrorist financing risks is needed within non-profit organisations to improve risk awareness“.

meetmeid ei tunta või kasutatakse neid äärmiselt harvadel juhtudel.

Euroopa Komisjoni riskihinnang SNRA toob välja, et sektoris tegutsevate nn teenustüüpi MTÜd (tervishoiu, hariduse, majutuse või sotsiaalteenuseid pakkuvad ühinguid) võidakse terrorismi rahastamisel nende vähesest teadlikkusest tingitud põhjustel ära kasutada.

RAB ei ole oma analüüsipraktikas tuvastanud märkimisväärseid püüdeid Eesti vabaaühendusi rahapesuks ära kasutada. Sektori madal riskiteadlikkus seonduv eelkõige terrorismi rahastamise ohuga, mille ohu realiseerumise tõenäosus on täpsemalt kirjeldatud terrorismi rahastamise ohtude analüüsis.

Järgnevalt tuuakse teadete arvud, millised esitatud RABile teistest sektoritest, mis puudutavad vabaaühendusi ja ühendustega seonduvaid rahapesu või terrorismi rahastamisega seotud kahtluseid kolme aasta jooksul 2017-2019.

Tabel 44. RABi aastatel 2017-2019 teadetes esinenud MTÜ-d ja SA-d teateliikide lõikes

Aasta	CTR	ISR	UAR	UTR	STR	TFR	TF_UTR	Päring	Kokku
2017			5	11	11			8	35
2018	1		1	19	21			4	46
2019	7		16	9	18	1		2	53
Kokku	8	0	22	39	50	1	0	14	134

Madalast riskiteadlikkusest tulenev rahapesuohu on Eesti vaates **madal**.

Tehingute läbipaistmatuse oht

Sektori laialdaste tegevusalade vaatest lähtuvalt esineb oht rahapesu toimepanekuks tehingute läbipaistmatuse tõttu. Täiendavalt võib eksisteerida oht väheste kontrollide ning sektoris vastutavate ja kaasatud isikute voolavusest tingitud suutmatuse tehingute tausta aktiivselt seirata. Oht on Eestis **keskmine**.

Kurjategijate infiltreerumise oht¹⁰

Sektoris tegutsevate juriidiliste isikute arvukust ja erinevaid tegevusvaldkondi silmas pidades on teatav tõenäosus kuritegevuse infiltreerumiseks MTÜ-de majandustegevusse. Eestis on selline oht rahapesu vaates olemas, ent see oht on **madal**.

Sularahaga tehtavatest tehingutest tulenev oht

Riik ei oma täielikku ülevaadet sektori sularahatehingute mahtudest ja iseloomust. Eestis on üldiselt sularahatehingud näidanud kahanevat trendi. Küsitluse tulemused näitavad, et vastanute vähem kui 3% ehk 26 ühikut märgivad, et MTÜ/sihtasutus on viimase aasta jooksul arveldanud oma kliendi/tarnija/liikme/annetaja/annetuse saaja või muu tehingupartneriga ühe maksena või mitme makse peale summeerituna sularahas üle 5000 euro.

Sularaha kasutamisest tulenev oht on Eestis pigem madal, ent siiski saab RABi juhtumianalüüsist järeldada, et mõningad vabaaühendused ei ole RABi sularahakünnist ületavatest tehingutest teavitanud. RABi järelevalveüksuse hinnangul on teatamiskohustuse mittetäitmine omane kogu sektorile.

Professionaalse spordiga seotud oht

¹⁰ Ka SNRA käsitleb sama teemat: „Risk analysis from a threat perspective is complicated by the diversity of the sector. “Expressive non-profit organisations” [“Expressive NPOs” are NPOs predominantly involved in expressive activities, which include programmes focused on sports and recreation, arts and culture, interest representation, and advocacy.] present some vulnerability because they may be infiltrated by criminal or terrorist organisations that can hide the beneficial ownership making the traceability of the collection of funds less easy

Spordiga seotud riske on ELi tasandil pidevalt kaalutud. Nii näiteks on professionaalset jalgpalli hinnatud spordialana, mis toimib ülemaailmse majandusharuna ja omab märkimisväärset majanduslikku mõju. Profijalgpalli keeruline korraldus ja läbipaistvuse puudumine on loonud soodsa pinnase ebaseaduslike ressurside kasutamiseks. Näiteks on esinenud juhtumeid, kus spordialasse investeeritakse küsitavaid rahasummasid, mille osas puudub arusaam nende legaalsest päritolust.

EL tasandil on spordiklubidega seonduvaid ohte analüüsitud järjepidevalt ning on selgunud ka sektori väärkasutamise juhtumeid. Eestis on see oht pigem madal. Selle hinnangu on andnud RAB järelevalveasutusena. RAB kogutud teabes on väga üksikutel juhtumitel silma torganud sularaha sissemaksed spordiühingute kontodele ning siinsete spordiklubide vastu on vähesel määral huvi tundnud ka välisriikide õiguskaitseasutused, ent süstemaatilist spordisektori (k.a jalgpall) ärakasutamist rahapesu ja terrorismi rahastamise eesmärgil ei ole Eestis tuvastatud.

Järeldus

Tabel 45. Rahapesu ohutase MTÜ-de sektoris

Sektor	Rahapesu haavatavuse tase sektori tasandil	
MTÜd	2,0	keskmine/madal

Vaadeldes eelkirjeldatud ohu stsenaariumite realiseerumise tõenäosust ja toetudes järelevalvesektori ning sihtrühmalt küsitluse teel saadud infole, võib järeldada, et rahapesu oht sektoris on **madal keskmine**.

8.3.2. Terrorismi rahastamise ohud

Usuühenduste ärakasutamise oht terrorismi rahastamise eesmärgil

Usulise ühenduse mõiste on Eestis määratletud kirikute ja koguduste seadusega ning ühendus peab olema kantud äriregistrisse. Eestis on 01.01.2012 seisuga registreeritud ligi 600 usulist ühendust, millest enamik kuulub kirikute või koguduste liitudesse. Eestis islamiusulisi koondava usulise ühendusena on registreeritud üksnes MTÜ Eesti Islami Kogudus.

Terrorismi rahastamise ohtu usuühenduste kaudu võib pidada madalaks selle tõttu, et Eesti moslemikogukond on väike (palvekohta külastavaid u 500) ning kogukonnalt annetustena kogutavad ressursid kuluvad peamiselt kogukonna igapäevaseks toimetulekuks ja palvekohta kulutuste katteks. Samuti on Eestis tegutsevad islamivaimulikud oma vaadetelt mõõdukad, mistõttu ei propageerita kogukonnas islamiäärmuslikke vaateid ega viida läbi rahakogumise kampaaniaid.

On tõenäolisem, et läbi siinse usuühenduse võidakse rahastada terrorikuriteo toimepanemist välisriigis (eelkõige konfliktikolletes) kui Eesti territooriumil. Selline rahastamine võib toimuda pigem teadmatusest. Näiteks võib realiseeruda juhtum, kus mõni kogukonnaliige tuleb ühispalvusel või sotsiaalmeedias välja emotsionaalse üleskutsega toetada oma usuvenda ning toetuse saaja taust ei ole piisaval määral teada. Selliseid kampaaniaid võidakse läbi viia palvekohtades anonüümse sularahakorjandusena ning kogutud raha võidakse edasi saata alternatiivsete makseteenuse osutajate kaudu. Samuti ei saa välistada võimalust, et Eesti usuühendustele teevad annetusi usuühendused välisriikidest (näiteks mõni mošee, kus propageeritakse islamiäärmuslikke vaateid) või heategevuslikud fondid, palvega osa rahast edasi saata kolmandale osapoolele välisriiki.

Oht, et usuühendust kasutatakse ära (islami)terrorismi rahastamisel on hetkel Eestis **madal**, kuid mitte olematu.

Heategevusega tegelevate ühenduste ärakasutamise oht terrorismi rahastamise eesmärgil

Oht, et heategevusega tegelevaid vabaühendusi kasutatakse ära (islami)terrorismi rahastamisel on hetkel Eestis **madal**. Mitmed heategevuslikud mittetulundusorganisatsioonid (näiteks MTÜ Mondo, Eesti Pagulasabi MTÜ jt) tegutsevad küll kriisikolletes ning nendega piirnevates riikides, kuid nende

eesmärgiks on peamiselt rahvusvaheliste katusorganisatsioonide tegutsemisraamides humanitaarabi osutamine. Lisaks vabatahtlike annetuste kogumisele on selliste vabäühenduste projektide rahastajateks ka riiklikud institutsioonid (näiteks välisministeerium). Sellistel puhkudel toimub projektide elluviimine kindlate reeglite alusel ning kohaldatakse täiendavat järelevalvet, millega maandatakse olulisel määral terrorismi rahastamise ohtu.

Spordiühenduste ärakasutamise oht terrorismi rahastamise eesmärgil

Oht, et spordiühendusi kasutatakse ära (islami)terrorismi rahastamisel on hetkel Eestis **madal**. Sellelaadsed kaasused puuduvad.

Muude vabäühenduste ärakasutamise oht terrorismi rahastamise eesmärgil

Oht, et kultuurilisel, hariduslikul, sotsiaalsel või perekondlikul eesmärgil tegutsevat organisatsiooni kasutatakse ära (islami)terrorismi rahastamisel, on hetkel Eestis **madal**. Sellelaadsed kaasused puuduvad.

Järeldus

Toetudes ekspertarvamustele ning sihtrühma küsitluse vastustele, võib järeldada, et terrorismi rahastamise oht läbi mittetulundusühingute on Eestis **madal keskmine**.

Tabel 46. Terrorismi rahastamise ohutase MTÜ-de sektoris.

Sektor	Terrorismi rahastamise haavatavuse tase sektori tasandil	
MTÜd	2,30	keskmine/madal

8.4. Haavatavused

8.4.1. Rahapesu tõkestamise haavatavused

8.4.1.1. Kokkupuude ohuga

Vabäühenduste suurimaks haavatavuseks on ühelt poolt rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamiseks vajaliku teadlikkuse puudumine ja teiselt poolt õigusliku raamistiku puudujääk, kus hoolsusmeetmete kohaldamise alused ei kattu praktikas vajalikuga: hetkel on vabäühendused kohustatud isikuteks vaid sularaha korral ühe tehingu raames, mis ületab 5000 eurot. Sellega ei adresseeri RahaPTSi praegune vabäühenduste regulatsioon terrorismi rahastamise riski.

Väga väike osa sektorist (küsitluse põhjal ligikaudu 1,5% vastanutest) on esitanud teateid Rahapesu Andmebüroole.

Vabäühenduste sektoris sularaha kasutamise ohust tulenevaid haavatavusi on raske tuvastada, ent teada on, et sularaha kasutamise osakaal väheneb.

Sektor on haavatav välisriikidega tehtavate tehingute tausta kontrollimisel: küsitluse kokkuvõte näitas selgelt, et suuri pingutusi tehingupartneri tausta selgitamiseks MTÜd ei teosta. Samas ei ole ka riiklike erisuuniseid, juhised ja koolitusi MTÜdele, mis tutvustaksid mh sektorile iseloomulikke riskiindikaatoreid, mis viitavad tehingupartneri ebausaldusväärsusele. Sektor saab lähtuda RABi üldisest juhiseist, kuid tarvilik oleks kehtestada ka sektori haavatavust silmas pidav erijuhis.

Kurjategijate infiltreerumisest tuleneva ohuga kokkupuude on harvaesinev.

8.4.1.2. Riskiteadlikkus

Juhtkonna pühendumine ja juhtroll

Küsitluse tulemused teadlikkuse osas

NRA raames läbiviidud küsitluse tulemused näitavad seda, et sektori teadlikkus rahapesu tõkestamisest on keskmine/madal. Sektori teadlikkuse hindamine on meetodiliselt mõnevõrra keerukas, kuna sektoris eksisteerib üle 22 tuhande juriidilise isiku, ent pole teada, kes neist oleks kohustatud isikuteks rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise meetmete mõttes. Samuti puudub ametlik statistika, mis on kohustatud isikute osakaal kogu sektoris, sest sektoril puudub täna kohustus riiki teavitada suurematest tehingutest. Samuti on sektor teinud väga vähesel määral teatise RABile. Siin võib põhjuseid otsida sektori kesisest teadlikkusest RP/TR meetmete osas, ent teisalt tuleb ka arvestada asjaoluga, et vaid teatud osa sektorist on kohustatud isikuteks ning ka see nõue on kehtinud loetud aastad (alates 2012. aastast viidi sisse seaduse muudatus, mille alusel muutusid üle 10 000€ sularaha tehinguid teinud MTÜd kohustatud isikuteks ning alates 2017. aastast vähendati piirmäära 5000 euron).

Küsitluse sihtrühma moodustasid ekspertarvamustele tuginedes enim riskantsemad alamsektorid, milleks olid sport, heategevus, usuühendused ning kultuur/haridus. Küsitluse vastamise protsent oli sektoris väga kõrge, mis näitab sektori pühendumist ning head koostöövõimet. Kokku laekus 2300 sektoris toimetavale vabaühingule edastatud küsitlusele 977 vastust, millest 20 vastajat heategevuse, 344 vastajat kultuuri ja hariduse, 337 spordi ning 276 usuühenduste alamkategorias.

Lühidalt saab välja tuua järgmised **olulised järeldused**:

- 35,79% küsitlusele vastanuist (35) märkisid, et ühiskonnas tuleks probleemi suhtes teadlikkust tõsta. Sellest võib järeldada, et vähest informeeritust võiks pidada peamiseks teguriks, miks ühenduste teadlikkus rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise valdkonnast nii madal on. Sellest võib järeldada, et tõhusam informeeritus ja juhised on peamine meetod, mille abil saaks parandada valdkonna õigusaktide ja standardite täitmist.
- 26,6% vastanutest teevad töötajate värbamisel taustakontrolli. Välja paistsid heategevusorganisatsioonid, kus 45% vastanutest teevad taustakontrolli. MTÜ-de kasutatavaid taustakontrolli meetmeid on võimalik jagada 12 liigiks. Ühtegi domineerivat meetodit ei olnud, kuid populaarsemad olid Google, sotsiaalmeedia, intervjuud ja sobivustestid.
- Küsimusele „Kas teie organisatsioon on võtnud tarvitusele meetmeid, et töötajad teaksid oma rahapesu alaseid kohustusi?“ vastas kokku 226 MTÜ-d. Jaatavaid vastuseid oli 17,3%. Keskmisest madalam tulemus oli spordiga tegelevates MTÜ-des (alla 10%, mujal umbes 20%). Peamiselt tutvustatakse, selgitatakse ja teadvustatakse nõudeid, kontrollitakse töötajaid ja tehinguid ning käiakse koolitustel. Siiski ei pakkunud suur hulk MTÜsid sellele küsimusele üldse vastust.
- Tagasisidena kõigi nelja küsimustiku (heategevus, kultuur ja haridus, sport, usuühendused) kokkuvõtteks on fakt, et kõik vastused küsimustele, mis puudutasid suures osas ka kõrgema riskiga tehingute tuvastamist, viitavad asjaolule, et vastajad ei ole üldjuhul küsimustele sisulistelt vastanud või on küsimused jäänud vastamata, mis muudab andmete pinnalt analüüsi koostamise keeruliseks. Peamiselt puuduvad kõikides valdkondades isikud, kes tegeleksid vaid rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise küsimusega ning tegemist on jagatud kohustusega teiste ülesannete raames.
- Teavitamiskohustust mitte täitnud toovad põhjusena välja asjaolu, et pole tekkinud vajadust teate esitamiseks.
- Teatamiskohustuse madala taseme võib põhjustada ka asjaolu, et vaid väike osa MTÜdest on kokku puutunud kõrgema riskiga tegevustega ning nad ei oska vastata, kas riskide tuvastamiseks kasutatakse erimeetmeid (heategevus (1), kultuur ja haridus (7), sport (2), usuühendused (8)). Vähestest, kes on viidanud kõrgema riskiga juhtumite puhul maandamise vajadusele on välja toonud lahendustena peamiselt interneti andmebaasid ja teatud juhtudel ka kliendiandmete küsimine.
- Sektori puhul laiemalt saab järeldada, et vaid üksikud ühingud kontrollivad terrorismi rahastamise kahtluse vältimiseks sanktsioonide nimekirju. Samuti jääb alla 10% ka nende vastanute arv, kes võtavad terrorismi rahastamise tõkestamisel arvesse võimalike ohustsenaariumeid. Enamik vastajatest ei tunne sellega seotust – ei oma kokkupuudet või ei arvesta neid. Läbivaks jooneks on sektoriga seonduvate terrorismi rahastamist puudutavate

riskide mitte hindamine – küsimusele, mis puudutab taustakontrollide läbiviimist, vastab enamik (läbivalt üle 90%), et ei teosta seda. Kui riske hinnatakse, siis peamiselt „tunne oma klienti“ põhimõtte rakendamise läbi. Ent jääb ebaselgeks, missuguseid protseduure selle põhimõtte rakendamiseks siiski tehakse.

- Enim annetusi, mis ei ole tehtud ühingu liikme kaudu, on vastu võtnud usuühendused – 70%, kes sellised puhul täiendava kontrolli teostamise vajadust pigem ei näe.
- MTÜd ei kontrolli teise poole (annetuse saaja) tausta enda poolt tehtud väljamaksete puhul (kõlgnuvad riskid SNRAs kirjeldatuga).
- Alternatiivsed makseteenused on enim kasutatud usuühenduste poolt. Üle 50% vastajatest vastas jaatavalt nende kasutamise kohta. Teised alamsektorid pigem seda teenust ei tarbi. Ennekõike kasutab usuühenduste sektor annetuskaste, sektoris kasutatakse mõningal määral ka Transferwise teenust. Nende tehingute puhul tehingupartneri tausta ei kontrollita.

Lühikokkuvõte

Läbivalt ilmnes sektori küsitlemise puhul asjaolu, et küsimustele, mis käsitlesid sektori teadlikkust rahapesu ja terrorismi rahastamise meetmetest või riskantsete tehingute tuvastamist, ei osata vastata¹¹.

8.4.1.3. Õigusraamistik ja kontroll

Järelevalve kvaliteet

MTÜ sektori rahapesu tõkestamise kontrollimeetmed koosnevad peamiselt kahest aspektist, regulatsioonide tase ja järelevalve piisavus/ebapiisavus.

Vabaihenduste järelevalveasutuseks RahaPTS nõuete jälgimise osas on Rahapesu Andmebüroo. RAB lähtub järelevalve tegemisel riskipõhisest lähenemisest, mille käigus:

- hinnatakse sektoriga seonduvaid riske,
- sektorite poolt tehtavate tehingute ja tegevustega seonduvaid riske,
- sektori võimalike tehingupartnerite riske ja RABile teada olevast teabest tulenevat sektori riske.

Täiendavalt hindab RAB koostatud analüüside tulemustel tekkinuid järeldusi ja kokkuvõtteid. Johtuvalt MTÜ-dega seonduvatest rahapesu ja terrorismi rahastamise riskidest, samuti järelevalveasutusesiselt tehtud riskihinnangust, viis RAB vabaihenduste osas järelevalve läbi 2016. aastal. Kõikides tollal alustatud menetlustes tuvastati, et kuivõrd subjektideks valitud MTÜd ei ole teostanud sellised sularahatehinguid, mis oleks nendest teinud rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seaduse subjekte, siis lõpetati menetlused valitud MTÜde subjektuse puudumisest lähtuvalt. Hilisemalt ei ole riskipõhise järelevalvesüsteemi kohaldamise tõttu MTÜde osas tekkinud järelevalve tegemise eeldust.

Rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise seadus reguleerib MTÜde kuulumist kohustatud isikuks ainult sularaha tehingute puhul üle 5000 euro. Kohustatud isikute ringi määratlemine lävendipõhiste sularahatehingute alusel ei adresseeri adekvaatselt vabaihendustega seonduvaid riske, eelkõige terrorismi rahastamise riski.

Antud olukorras efektiivsuse tõstmiseks tuleks luua deklareerimise kohustus, millega MTÜ-d, kes teevad või on nõus tegema tehinguid, mis muudaks neid kohustatud isikuteks, peavad ennast registreerima, et riigil oleks arusaamine võimalikest riskidest ning järelevalveasutusel oleks tagatud võimalus teostada riskipõhist järelevalvet.

Lühikokkuvõte

✓ Järelevalveasutus RAB ja esindusorganisatsioon Eesti Vabaihenduste Liit peaksid tihendama

¹¹ Küsimustik oli jaotatud hooldusmeetmeid ja järelevalvet puudutavateks küsimusteks ja üldküsimusteks; esimesse kategooriasse jäävaid küsimusi küsiti vaid kohustatud isikute käest, kes selgusid eelküsimustele vastates). Nii esitatigi hooldusmeetmeid puudutavad küsimused vaid väikesele hulgale küsitluse sihtrühmast ning mitmed muud küsimused võisid jääda ülejäänud sektorile pigem võõraks.

koostööd, et täiendkoolituste, teabepäevade ja juhendmaterjalide abil sektori teadlikkust oluliselt tõsta.

- ✓ Sisse tuleks viia registreerumise/deklareerimise kohustus vabaühendustele, mis teevad või on nõus tegema tehinguid, millega muututakse kohustatud isikuteks, et järelevalveasutusel oleks võimalik tuvastada kohustatud isikuid ning paremini planeerida ja kohaldada riskipõhist järelevalvet.
- ✓ Võimalusel tuleks kaaluda rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise juhendi täiendamist, et MTÜd saaksid ja oskaksid arvestada vara saatmisel või vara saamisel riskipiirkondade kriteeriumidega, et võtta kasutusele vajalikud maandamismeetmed.

Vastavuskontrollisüsteemide ja aruandluse tõhusus

Kõigile MTÜdele Eestis kehtib raamatupidamise aruandluskohustus. MTÜde osas suurema tähelepanu all olevate annetuste ja toetuste kohta on ette nähtud majandusaasta aruandes eraldiseisev lisa, kus esitatakse annetuste ja toetuste saajad ja andjad. Audiitorkontrolli kohustust pole, mis tähendab, et süstemaatiliselt esitatud andmeid ei kontrollita.

Dokumendi analüüsi põhjal soovitatakse MTÜ-del koostada riskianalüüse enne uues keskkonnas tegutsemist või uute partneritega koostöösse asumist. Samuti soovitatakse rakendada head ühingujuhtimise tava, tõhusat finantsjuhtimist ning sisemise ja välimise kontrolli rakendamist.

Küsitluse tulemused kinnitavad, et Eesti MTÜdes ja SAdes on vähesed kokkupuuted suure hulga sularahaga ja ka töötajaid on pigem vähe või ei ole üldse. Seetõttu pole suuremal osal MTÜdest ja SAdest jõukohane hankida riskijuhtimiseks infotehnoloogilisi vahendeid. Investeeringuks võib pidada ka seda, kui mõnele töötajale määratakse rahapesu tõkestamise järgimise ülesanne. Üle poolte vastanutest polnud vastutavat isikut määranud. Umbes kolmandik vastasid, et juhatuse liige või liikmed on vastutavaks määratud. Ainult 1% vastanutest olid määranud vastutava töötaja ja mõned nimetasid veel raamatupidajat, osanikku, juristi või audiitorit. Peaaegu eranditult oli vastutaval isikul riskijuhtimist puudutavate ülesannete kõrval ka muid ülesandeid.

Riikliku taustaga isikute kohta küsiti üksnes neilt küsitlusele vastanutest, kes on viimase aasta jooksul teinud suuri sularahatehinguid või kellel on viimase viie aasta jooksul tehinguid välisriikidega või on laekunud vahendeid välisriikidest. Neist üksnes neli vastasid, et kasutavad infoallikaid riikliku taustaga isikute tuvastamiseks. MTÜde ja SAde sektoris peaaegu mitte keegi ei kontrolli, kas lepingu või tehingu teine osapool on riikliku taustaga isik.

MTÜd ja SAd tuginevad rahapesu tõkestamisel suuresti finantssektori tegevusele. Sularaha käibes peab suuremate summade korral MTÜ või SA ise hoolsusmeetmeid rakendama. Küsitluse tulemused näitavad, et vähestel MTÜdel ja SAdel on kokkupuude suurte summadega sularahas. Küsitlusele vastanutest umbes 3% vastasid, et on viimase aasta jooksul arveldanud tehingupartneriga ühe maksena või mitme makse peale summeeritult väärtuses 5000 eurot või rohkem. Samas, kui MTÜ või SA puutub tehingu raames kokku suures koguses sularahaga, siis arvestades võrdlemisi madalat teadlikkust rahapesu teemal, ei pruugi MTÜl või SAl olla alati võimekust, et keerulist või ebatavalist tehingut tuvastada. Siiski tegemist on pigem erandlike olukordadega.

Sihtrühmalt küsiti küsitluste läbiviimisel mitmeid küsimusi, mis puudutasid keerukate ja ebatavaliste tehingute mehhanismide olemasolu. Näiteks küsiti, kas alternatiivsete makseallikatega tehingu teostanud MTÜd kontrollivad eraldi tehingupartneri tausta. Veel küsiti, kas ja kuidas kontrollib MTÜ annetuse saaja tausta MTÜ enda poolt tehtud väljamaksete puhul ning kas MTÜ teostab täiendavat kontrolli avalikest allikatest MTÜ liikmetelt laekumiste (liikmemaksud, annetused jne) puhul. Lisaks sektorispetsiifilistele küsimustele puudutati keerukate tehingute mehhanismide olemasolu ka terrorismi rahastamise tõkestamist puudutavas küsimustiku osas (küsimus: kas teie organisatsioon hindab klientide taustakontrolli käigus terrorismi rahastamise riske?). Samuti uuriti, milliseid meetodeid kasutab MTÜ kõrgema riskiga juhtumite korral rahaliste vahendite päritolu, otstarbe ja tegelike kasusaajate tuvastamiseks. Kokkuvõttes oli mehhanismide ülesehitus ja teadlikkus nende meetmete osas pigem madal. Küsitluses osalenud MTÜd ei kontrolli teise poole (annetuse saaja)

tausta enda poolt tehtud väljamaksete puhul (kõlgnevad riskid SNRAs kirjeldatuga) ega teosta täiendavaid kontrolle vastaspoole tehingupartneri tausta väljaselgitamiseks.

Lühikokkuvõte

MTÜd ja SAd pole Eestis siiani kuigi palju ennetavaid pingutusi teinud, mis võimaldaks neil paremini tuvastada kõrgema riskiga olukordi. Osalt tuleneb see madalast teadlikkusest, teisalt ressursside piiratusest ja asjaolust, et puudub kokkupuude suurte sularahasummadega.

Kliendi suhtes rakendatavate hoolsusmeetmete raamistiku kvaliteet

Hoolsusmeetmete üldkirjeldus

MTÜd ja SAd peavad RahaPTS kohaselt rakendama hoolsusmeetmeid juhtudel, kui nad on kohustatud isikud RahaPTS tähenduses või on terrorismi või rahapesu kahtlus. Võrreldes tavapärase hoolsusmeetmete paketiiga ei nähta kõnealusele sektorile ette erandeid. Hoolsusmeetmete rakendamine võib olla sektoris mitmete asjaolude tõttu raskendatud. Paljud sektoris tegutsevad organisatsioonid on väärtuspõhised, kus esineb tavapärasest kõrgem usalduse tase, mis omakorda tähendab madalamat sisekontrolli. Pikad logistilised ahelad ja tihti vahetuv vabatahtlik tööjõud tähendab madalamat kontrolli organisatsiooni vahendite kasutuse osas.

Kliendikontrolli raamistiku kvaliteedi osas läbiviidud küsitluse käigus leitud haavatavused

- Nendest küsitlusele vastanutest, kes on RahaPTS kohaselt kohustatud isikud ja/või kes on teinud tehinguid välisriikidega, vastasid ainult 8%, et nad kasutavad meetmeid kõrgema riskiga juhtumite korral rahaliste vahendite päritolu, otstarbe ja tegelike kasusaajate tuvastamiseks. 23% ei osanud sellele küsimusele vastata, mis viitab madalale teadlikkusele. Samas tuleb siinkohal arvestada, et suurem osa küsimusele vastanutest pole omanud kokkupuudet sellises koguses sularahaga, mis teeks temast kohustatud isiku RahaPTS tähenduses.
- Peaaegu eranditult kasutati kõrgema riskiga olukordades internetiotsingut, et saada täiendavat infot. Üle poolte seda meetodit kasutanud vastajatest pidasid, seda aga piisavalt tõhusaks.
- Vastanutest 78% ei osanud hinnata, kas riiklikus registris olev info tegelike kasusaajate kohta on usaldusväärne. Suurem osa ei osanud hinnata ka vastava info kättesaadavust. Kaks vastajat arvasid, et info on tasuline, kuid see ei vasta tõele. Siiski need, kes oskasid hinnata, pidasid infot usaldusväärseks ja hõlpsasti kättesaadavaks. Oli ka neid vastajaid, kes pidasid andmeid kättesaadavaks, kuid ei vastanud, et peavad andmeid kindlasti usaldusväärseteks.
- Üldiselt Eesti infosüsteemide usaldusväärstust ja andmete piisavust ei osanud küsitlusele vastajad hinnata, kuid need kes oskasid, pidasid infosüsteeme pigem põhjalikeks ja usaldusväärseteks.
- Umbes veerand küsitlusele vastanud kohustatud isikutest (umbes pooled usuühendustest) kasutavad alternatiivsete makseteenuse osutajate teenuseid, mis võib raskendada kliendikontrolli teostamist.
- Kuna nii vähesed kohustatud isikud tuvastavad riikliku taustaga isikuid, siis ei saa anda hinnangut, kas MTÜde ja SAd vaates on riikliku taustaga isiku kohta käiv info kergesti kättesaadav.
- MTÜd ja SAd on Eestis pigem väiksed, kuid kuna Eesti on väike riik ja avatud majandus, siis üle kolmandiku vastanutest olid teinud piiriüleseid tehinguid, eeskätt EL-riikidega. Piiriülesed tehingud pigem nõuavad kõrgemat teadlikkust, et tuvastada olukordi, mil on vaja kohaldada hoolsusmeetmeid ja seda just siis, kui kasutatakse sularaha või alternatiivseid makseteenuseid.

Lühikokkuvõte

Sektori teadlikkus ja võimekus teostada tehingupartnerite suhtes kontrolli on pigem madal. Puudujääke esineb pea kõigis kliendikontrolli aspektides.

8.4.1.4. Sektoriomaste riskide hindamine sektoripõhiste kontrollide kvaliteediga

Sektoriomaste riskide analüüsimisel ja hindamisel on tuvastatud järgmised haavatavad kohad:

1. Õigusraamistiku ülesehitusest tulenev haavatavus:

- Küsitluste kokkuvõttest, eksperthinnangutest ning järelevalvel saadud info põhjal saab järeldada, et täna kehtiv õiguslik lahendus, kus MTÜle kohaldub hoolusmeetmete rakendamise kohustus vaid juhtudel, kus MTÜ teeb tehinguid 5000€ ulatuses, ei näi olevat efektiivne. Tegemist on pigem formaalse nõudega, mis praktikas loob olukorra, kus riigil ei ole infot sektoris toimuvast. RABLe esitatud teadete arv on kesine ning ekspertarvamusele toetudes ei ole see tasakaalus sektori ulatusega.
  - Vajalik on analüüsida, kas sektorile oleks kasulik kehtestada kohustus tehingute deklareerimisest. Ühtlasi oleks asjakohane analüüsida ka rahapesu ja terrorismi rahastamise tõkestamise põhimõtete kohaldamise aluste muutmise vajalikkust võimalike terrorismi rahastamise ohtude maandamiseks.
- 2. Haavatavus järelevalve teostamise osas:**
- Eelmisest punktist lähtuvalt esineb haavatavus ka järelevalve teostamise raskuses. Sellest lähtuvalt tuleks muuhulgas kaaluda ka ressursside tõstmise vajadust (kohustatud isikute tuvastamine).
- 3. Haavatavus riskipiirkondadega seonduvate tehingute osas:**
- Üks peamisi haavatavusi sektoris on sektori madal teadlikkus tehingupartnerite tausta selgitamisel, eesmärgiga hoiduda mittesoovitavatest tehingutest. Selle haavatavuse juures saab välja tuua madalat riiklikku keskendumist seoses kõrgema rahapesu riskiga territooriumitega – juhiste ja käitumissoovituste puudulikkus sektoris.
- 4. Haavatavus ressursside piiratuse osas:**
- Rahapesu tõkestamisega tegelevatel järelevalveasutustel ja vastavat poliitikat kujundavatel asutustel ei ole olnud siiani piisavalt ressursse, et sektorile vajalikul määral pühenduda. Kindlasti vajatakse järelevalve teostamiseks ja poliitika kujundamiseks rohkem infot sektori kohta.

Sektori peamised haavatavused tulenevad:

- ✓ sektori madalast teadlikkusest;
- ✓ õigusraamistiku ülesehitusest;
- ✓ järelevalve teostamise keerukusest ning sektorile pühendatud ressursside puudulikkusest.

8.4.1.5. Varasemate hindamiste käigus tuvastatud riskidele reageerimise kvaliteet

NRA 2015 tulemused näitasid, et sektori haavatavuse tase nii rahapesu vastases võitluses kui ka terrorismi rahastamise tõkestamisel oli möödunud hindamise perioodil üldiselt madal keskmine.

NRA 2015 raportis liigitati terrorismi rahastamise allikad legaalseteks ja mittelegaalseteks allikateks. Legaalsest allikatest pärinevat terrorismi rahastamist peeti Eestis ebatõenäoliseks ja tõenäosust oli hinnatud madalaks. Terrorismi rahastamise eesmärgil kuritegude toimepanemise ohtu on aga hinnatud keskmiselt. Samuti on eraldi indikaatorina 2015. aasta riskihinnangus vaadeldud mittetulundussektori seost konfliktipiirkondadega. Viimase indikaatoriga seoses on märgitud, et kohalikus moslemikogukonnas on organisatsioon, kes on aktiivselt ühenduses rahvusvahelise terrorismi seisukohast riskiriikide ning sealsete organisatsioonidega, mistõttu on sellele indikaatorile antud ka keskmine hinnang.

Samas sularaha kasutamise kohta üldistavaid ja usaldusväärseid andmeid ei õnnestunud juba toona leida. See puudus pole siiani likvideeritud.

Veel märgiti 2015. aastal, et rahvusvaheliste klientide ja tehingutega MTÜdel kokkupuutumust ei ole, mistõttu hinnati toona see indikaator madalaks. 2020. aastal on MTÜdel kokkupuuteid ka piiriüleste tehingutega. Küsitluse põhjal selgus, et ühinguid, kes olid viimase viie aasta jooksul teinud välisriikidega tehinguid, oli sektoripõhiselt järgmiselt: heategevus 6, kultuur/haridus 48, sport 60, usuühendused tervelt 100. Nähtub, et usuühenduste vastajatest sooritas rohkem kui 50% ühingutest välisriikidega tehinguid. Dokumendi analüüsi SNRA osas näeme, et viide välisriikidele on olulisel kohal.

Välisriikidest, kellega tehinguid tehti, hulgas esines riike nii Euroopa Liidust kui väljaspoolt – näiteks sooritati märkimisväärset hulgal spordi valdkonna tehinguid Venemaaga (12%). Eriliselt torkab silma, et usuühendused on sooritanud enamik välisriikide tehinguid Soome riigiga.

2015. aastal hinnati regulatsiooni tase keskmiselt, praktikas tähendas see, et suur osa MTÜsid, kes isegi potentsiaalselt suurte sularahasummadega (näiteks 5000–10 000 eurot) tehinguid teevad, jäävad siiski kohustatud isikute ringist välja. Regulatsioonide tase oli seega rahuldav ainult väheolulisele osale MTÜdest, mistõttu on antud näitajat hinnatud hindegas keskmise.

Samuti leiti 2015. aastal, et RAB järelevalve maht selles sektoris ei vasta tõhusa järelevalve ootusele. Leiti, et on raske tuvastada järelevalvesubjektiks olekut, mis sõltub muutlikest näitajatest nagu tehingu piirmäär või selle piirmäära ületamise hetk („omavahel seotud tehingute“ puhul).

Kokkuvõttes leiti 2015. aastal, et arvestades sektori osalist hõlmatust RahaPTS kohustatud subjektidena ja sellega kaasnevat teatamiskohustust, on teatiste puudumine pigem märk vähesest teadlikkusest ja riskihinnangute puudumisest. Seega on teatiste adekvaatsust hinnatud hindegas madal.

MONEYVAL-i III hindamisvooru raames tehti Eestile ettepanek töötada välja kahtlaste tehingute tuvastamise juhtnõõrid vabauhenduste sektorile. Rahapesu andmebüroo on täiendanud oma kahtlaste tehingute juhendit viimati 2019. aastal, võttes muuhulgas arvesse ka vastavat soovitusi. Seevastu eraldi juhtnõõre ainult vabauhendustele koostatud ei ole. MONEYVAL-i IV hindamisvooru raames tehti Eestile ettepanek maandada varasemalt kehtinud MTÜ-de kohustatud isikuks olemise sularaha piirmäära, mis langetati ettepaneku alusel 5000 euroni.

8.4.1.6. Järeldus

Skaalal 1-5 on vabauhenduste sektori haavatavuse hinne rahapesu aspektist 3,38 ehk vastab keskmisele hindele.

Tabel 47. Rahapesu haavatavuse tase MTÜ-de sektoris.

Sektor	Rahapesu haavatavuse tase sektori tasandil	
MTÜd	3,38	keskmine

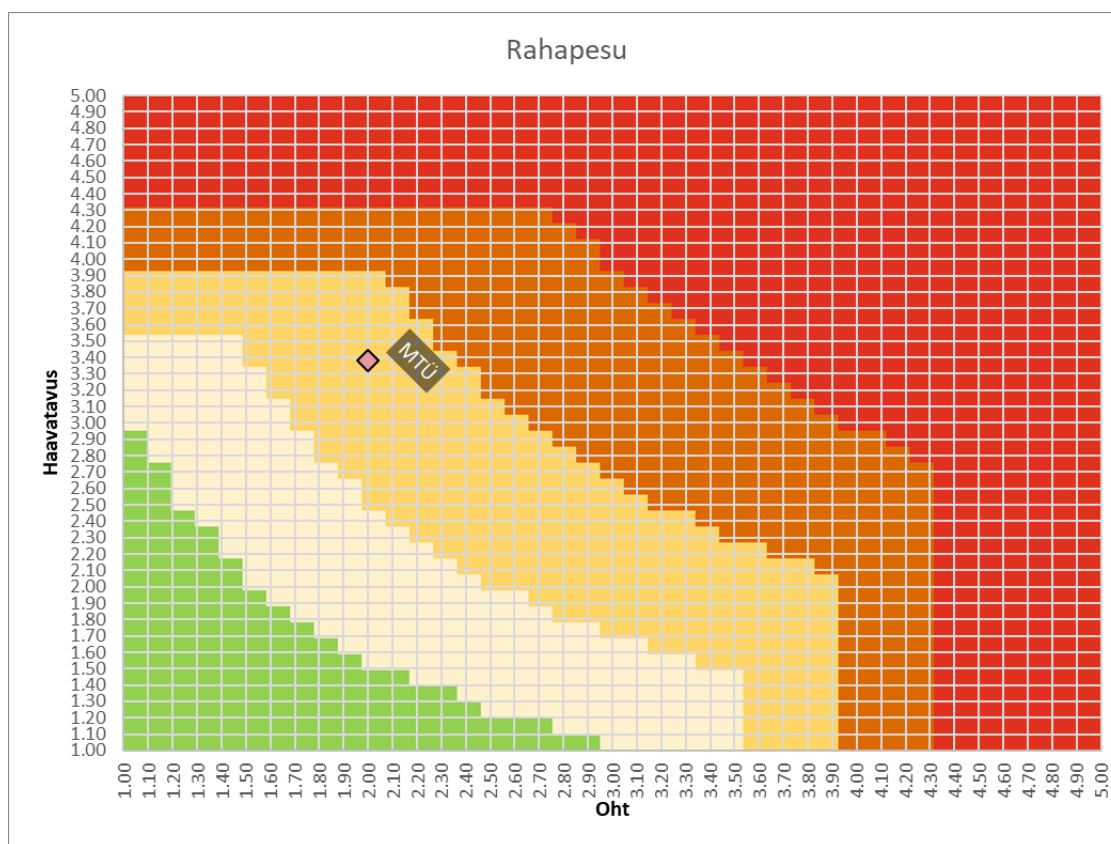
Sektori tugevamateks külgedeks saab pidada sektori head organiseeritust ning huvi parandada haavatavusest tulenevaid puudusi.

Haavatavamateks kohtadeks on sektori madal teadlikkus neid ohustavatest riskidest; eeldatavalt märgatav koostöö riskantsete välisriikidega; järelevalve teostamise keerukus ning ressursside puudulikkus. Kindlasti võib ühe järeldusena tuua, et antud sektori turuosaliste teadlikkust oleks tarvis sektorisiselt tõsta, selleks oleks kõige sobilikumad ekspertteadmistel ja kaasustel põhinevad õppepäevad ning sektorispetsiifilised juhised.

Kokkuvõte

Sektori haavatavuse taseme paiknevus riiklikul pildil on **keskmine**.

Joonis 13. MTÜ-de rahapesu riskitaseme soojuskaart

Kokkuvõte

Sektori riskitase rahapesu aspektist on **keskmine**, mis tähendab seda, et tuleb tegeleda esineva riski leevendamisega ning teha konkreetseid meetmeid.

MTÜ-de sektori kultuuri, hariduse ja spordi valdkonna ühingud võivad rakendada hoolsusmeetmeid lihtsustatud korras. Samaaegselt on usuühenduste ja heategevusorganisatsioonide alamsektorites riskitase kõrgem, võimalikud väärkasutused sagedamini aset leidvamad ja seetõttu tuleks eelnimetatud MTÜ-de alamsektorites kasutusele võtta tugevdatud hoolsusmeetmed.

8.4.1.7. Riskimaandamisstrateegia

8.4.1.7.1. Leevendavad meetmed riiklikul tasandil

Riskihinnangu tulemustest lähtudes tehakse järgmised ettepanekud olukorra parandamiseks riiklikul tasandil:

- Riskide maandamine järelevalve haavatavuse teostamise osas: RABi poolset järelevalvet tuleb tõhustada ning järelevalve võimekust kasvatada.
- Riskide maandamine õigusraamistiku haavatavuse osas: kaaluda tuleks MTÜ-dele teavitamis/deklareerimiskohustuse sisse seadmist seoses kohustatud isikuks olemisega või nõusolekuga selliseid tehinguid teha. Selle leevendamismeetme eesmärgiks on ühelt poolt anda riigile infot sektoris toimuvast, mis omakorda paneb aluse riskide tundmisele, järelevalve teostamisele ning seab raamid sektori käitumuslikule kontrollile. Kindlasti tuleb selle kohustuse sisseseadmise analüüsis arvesse võtta sektorile kaasneva halduskoormuse küsimust. Välja töötatav lahendus peaks olema sektorit säästev ning infotehnoloogiliselt efektiivne nii andmete esitaja kui vastuvõtja jaoks.

Riskide maandamine madalast teadlikkusest tulenevast haavatavusest: analüüsida tuleks riiklike võimalusi sektorit puudutavate koolituste osas. Selgelt on näha, et sektor vajaks riigi poolset tähelepanu kasvatavamaks oma võimekust ära tunda ning hoiduda ebasoovitavatest tehingutest. Koolituste ja infopäevade võimalikud teemad võiksid olla piiriülene tegutsemine, alternatiivsed makseteenused ja tehingupartneri tundmise olulisus. Samuti tuleks kaaluda võimalusi sektoripõhise juhise välja töötamiseks, mis kirjeldaks muuhulgas võimalikke sektorit ohustavaid tüpoloogiaid ning aitaks seeläbi neid ära tundes ka välistada ebasoovitavat käitumist. Lisaks võiks juhis kasvatada teadlikkust riskiriikidega tehtavate tehingute osas, keskendudes meetmetele, mis aitavad välistada MTÜde ärakasutamist.

8.4.1.7.2. Leevendavad meetmed kohustatud isikute tasandil

Riskihinnangu tulemustest lähtudes tehakse järgmised ettepanekud olukorra parandamiseks kohustatud isikute tasandil:

- Rahastamise läbipaistvuspõhimõtete arendamine – kaaluda tuleb nii annetuste kui muus vormis tegevuse rahastamise läbipaistvuse kasvatamist.
- Suurte MTÜ-de puhul audiitorkontrolli soovimine – liikmed või rahastajad saaksid seda paluda ja neid võiks informeerida, millistel juhtudel tasub seda küsida. Näiteks on SAde osas audiitorkontroll kohustuslik.
- Tutvustada ning arendada MTÜdele koostöövõimalusi riigiga, mis tõstaksid MTÜ tegevuse läbipaistvust.
- Täiendada koostööd erialaliidu ja järelevalveasutuse vahel;
- Kaasata sektorit läbi sektorispetsiifiliste koolituste läbiviimise ettevalmistamisse.

8.4.2. Terrorismi rahastamise tõkestamise haavatavused

8.4.2.1. Kokkupuude ohuga

Terrorismi rahastamise tõkestamisel heategevuslikul, usulisel, kultuurilisel, hariduslikul, sotsiaalsel või perekondlikul eesmärgil tegutsevate organisatsioonide juures on ohumomentideks näiteks kokkupuude sularaha ja virtuaalväeringutega ning seda summast sõltumata. Terroriaktide toimepanemise viis ning rahastamise meetodid on viimastel aastatel nii palju muutunud, et kindlatele summadele seatud piirmäärad loodetud efektiivsust ei anna. Rakendustel põhinevad piiriülesed tehingud makseteenuse osutajate ning virtuaalväeringu teenusepakkujate kaudu loovad soodsa ning anonüümse finantseerimiskanali islamiäärmuslikult meelestatud isikute jaoks. Enamik suhtlusrakendustes (näiteks Telegram) ja veebikeskkondades tehtud üleskutsetest kutsuvad rahalisi annetusi tegema viisil, mis on „turvaline“ nii raha saatja kui saaja jaoks st läbi makseteenuse vahendaja või virtuaalväeringu teenuseosutaja kaudu ning eelistatult Vene Föderatsioonis tegutsevaid teenusepakkujaid kasutades.

Kuigi Eesti moslemikogukonda koondava usulise ühenduse ning usuliste ühenduste registris

mitteregistreeritud sihtasutuse puhul võib hinnata terrorismi rahastamise ohtu madalaks, siis on teatavad haavatavuse momendid seal olemas:

- ✓ kogukonda on toetatud krüptovaluutas ning
- ✓ annetusi on hakatud koguma ka makseterminaliga.

Paljuski sõltub sularahas tehtud annetuste kokku korjamine ning pangakontole kandmine ühingu juhtorgani suvast. Lisaks rahalisele toetusele võib kogukonda koondav ühendus osutada islamiäärmuslikult meeletatud isikutele logistilist tuge, kas siin transpordi või majutuse näol, mis võib väljenduda KarS § 237³ ning § 237⁵ sätestatud kuritegudena.

Teadlikkus küsitluste põhjal on terrorismi rahastamise ohtudest, riskidest ning võetavatest meetmetest pigem madal.

8.4.2.2. Riskiteadlikkus

Juhtkonna pühendumine ja juhtroll

Põhjaliku käsitluse leiab sel teemal punktist 8.4.1.2.

8.4.2.3. Terrorismi rahastamise avastamise ja massihävitusrelvade leviku rahastamise tõkestamise kvaliteet

Järelevalve kvaliteet

Põhjaliku käsitluse leiab sel teemal punktist 8.4.1.3.

Vastavuskontrollisüsteemide ja aruandluse tõhusus

Üldkirjeldus on terrorismi rahastamise tõkestamise seisukohast sarnane rahapesu käsitluse juures esitatuga. Asjakohane on lisada, et terrorismi rahastamise seisukohast on sektori täiendavaks haavatuseks tegutsemine paljudes riikides sh konfliktipiirkondades ja riikides, kus on kuritegevuse tase kõrge. Terrorismi rahastajad võivad kasutada nii reaalselt heategevat organisatsiooni kui ka jäljendada heategevusorganisatsioone, luues terrorismi rahastamise varjamiseks näiliselt heategevusega tegeleva organisatsiooni.

Lühikokkuvõte

Rahapesu tõkestamist käsitlev ülevaade on asjakohane ka siin. Keerukate või ebatavaliste tehingute kindlakstegemise mehhanismide osas seisneb erisus selles, et MTÜ peab täpselt aru saama kuidas, kelle poolt ja mis eesmärgil kasutatakse tema pakutavaid teenuseid, tooteid ja raha. Võrreldes rahapesuga on siinkohal veelgi olulisem tunda oma tehingupartnerite tegevust ja erilise rõhuasetusega just nende tegevuse suhtes pärast tehingu tegemist.

Kliendi suhtes rakendatavate hoolsusmeetmete raamistiku kvaliteet

Terrorismi rahastamise hoolsusmeetmete osas on asjakohased rahapesu tõkestamisel kasutatavad hoolsusmeetmed. Lisaks kasutatakse sanktsioonide nimekirju. Kasuks tuleb ka see, kui organisatsioon tunneb põhjalikult oma tegevusvaldkonda ja piirkonda, kus tegutsetakse. Mida paremad on organisatsiooni teadmised oma tegevusvaldkonna seisukohast olulistest kultuurilistest, ühiskondlikest ja poliitilistest aspektidest, seda paremini suudab organisatsioon oma tehingupartnereid valida ja tegevust suunata.

Kliendikontrolli raamistiku kvaliteedi osas läbiviidud küsitluse käigus leitud haavatavused:

- Kliendikontrolli osas avalduvad ülalkirjeldatud puudujäägid rahapesu tõkestamise osas ka samasugust mõju terrorismi rahastamise tõkestamisele. Ainult selle vahega, et rahapesu tõkestamisel on kohustatud isikuks saamise eeltingimuseks sularaha makse 5000 euro vääringsus, rahapesu kahtlus või kui on kahtlus dokumentide ja andmete piisavuses või tõe vastavuses. Samas terrorismi rahastamise osas on hoolsusmeetmete kohaldamise kriteeriumiks üksnes terrorismi rahastamise kahtlus. Terrorismi kahtluse tekkimisel alla 5% vastanutest kontrollivad

sanktsioonide nimekirju. Vähesed arvestavad riskistsenaariumite koostamisel välismaise propaganda ja radikaalsete liikumiste ohuga ja hindavad taustakontrolli käigus tehingupartneriga seonduvaid terrorismi rahastamise riske (mõlemat umbes 7%). Hoolsusmeetmena nimetatakse reeglina üldist taustakontrolli.

Lühikokkuvõte

Sektoris valitsev teadlikkus terrorismi rahastamise võimalikkusest ja ohtudest tundub olevat madal. Kasutusel olevatest meetmetest, mida oma kliendi paremaks tundmiseks kasutatakse on taustakontrolli tegemine (küll teadmata ulatuses) ning vähesel määral sanktsiooninimekirjade kontrollimine.

Sektoripõhiste rahvusvaheliste sanktsioonide kindlakstegemise kvaliteet

Paljud sanktsioonid on suunatud terroristlike rühmituste tegevuse takistamiseks. Riigid on sanktsioonide kehtestamisel tuvastanud terrorismiga tegelevad isikud ja organisatsioonid. Selleks, et sanktsioonid toimiksid ja saavutaksid terrorismi pärssiva mõju, on oluline, et erasektor ja kolmas sektor sanktsioone efektiivselt rakendaksid. Selleks on vajalik, et turuosalised ei sõlmiks tehinguid sanktsioneeritud isikute ja organisatsioonidega. Kõige lihtsamaks viisiks on kontrollida tehingupartneri esinemist sanktsioneeritute nimekirjas.

Sanktsioonide kontrollimine on seaduse kohaselt kohustuslik ja selles osas on kehtestatud RABi juhend ja kättesaadav sanktsioonide nimekiri. Ainult umbes 2% küsitlusele vastanutest vastasid, et nende organisatsioonil on mehhanism sanktsioonidest kõrvalehoidumise tuvastamiseks. Samas oli veidi rohkem neid MTÜsid ja SASid, kes küsitluse tulemuste kohaselt tegid tehinguid isikute, ettevõtete ja/või organisatsioonidega, kes asuvad riikides, kus teadaolevalt on sanktsioneeritud isikuid, ettevõtteid ja/või organisatsioone. Lisaks tuleb arvestada, et osadel sanktsioneeritud ettevõtetel, isikutel ja organisatsioonidel õnnestub tegutseda ka kolmandates riikides ja ei saa välistada, et ka Eestis. Kui siia lisada nõrgad kliendikontrolli mehhanismid, siis see koostoimes ei taga sanktsioonide jõustamist.

Lühikokkuvõte

Sanktsioonide jõustamise efektiivsus sektoris pole piisav.

8.4.2.4. Sektoriomaste riskide hindamine sektoripõhiste kontrollide kvaliteediga

Sektoriomaste riskide analüüsimisel ja hindamisel on tuvastatud järgmised haavatavad kohad:

1. Reguleerimisest tulenev haavatavus: MTÜde reguleerimise kohaldamist muuta täiendades seda viisil, mis muudaks reguleerimise kohustuslikuks kohaldamise eelduseks ka tehingud riskiriikidega.
2. Madalast teadlikkusest ja riskiriikidest tulenev haavatavus: MTÜd koguvad raha, et abistada kolmandates riikides asuvaid inimesi. MTÜl pole piisavaid teadmisi ja/või kontrolli raha kasutuse üle teises riigis. Võib juhtuda, et osa või kõik vahendid suunatakse MTÜ teadmata ümber tegevustele, mis toetavad radikaalsete ja/või terroristlike ühenduste tegevust või nende ideede levikut.

Lühikokkuvõte

Riskantsed stsenaariumid, mis võivad realiseeruda läbi eelkirjeldatud haavatavuste, on põhjalikumalt käsitletud raporti rahapesu vastavas alampeatükis. Kokkuvõtvalt saab välja tuua, et sektor on terrorismi rahastamise osas haavatav just seetõttu, et sektori teadlikkus riskantsete tehingute vältimisest on väga madal ning ohuks olevad riskantsenaariumid võivad sel moel realiseeruda.

8.4.2.5. Varasemate hindamiste käigus tuvastatud riskidele reageerimise kvaliteet

Asjakohane ülevaade on antud punktis 8.4.1.5.

8.4.2.6. Järeldus

Skaalal 1-5 on vabaihenduste sektori haavatavuse hinne terrorismi rahastamise aspektist 3,47 ehk keskmisest kõrgem.

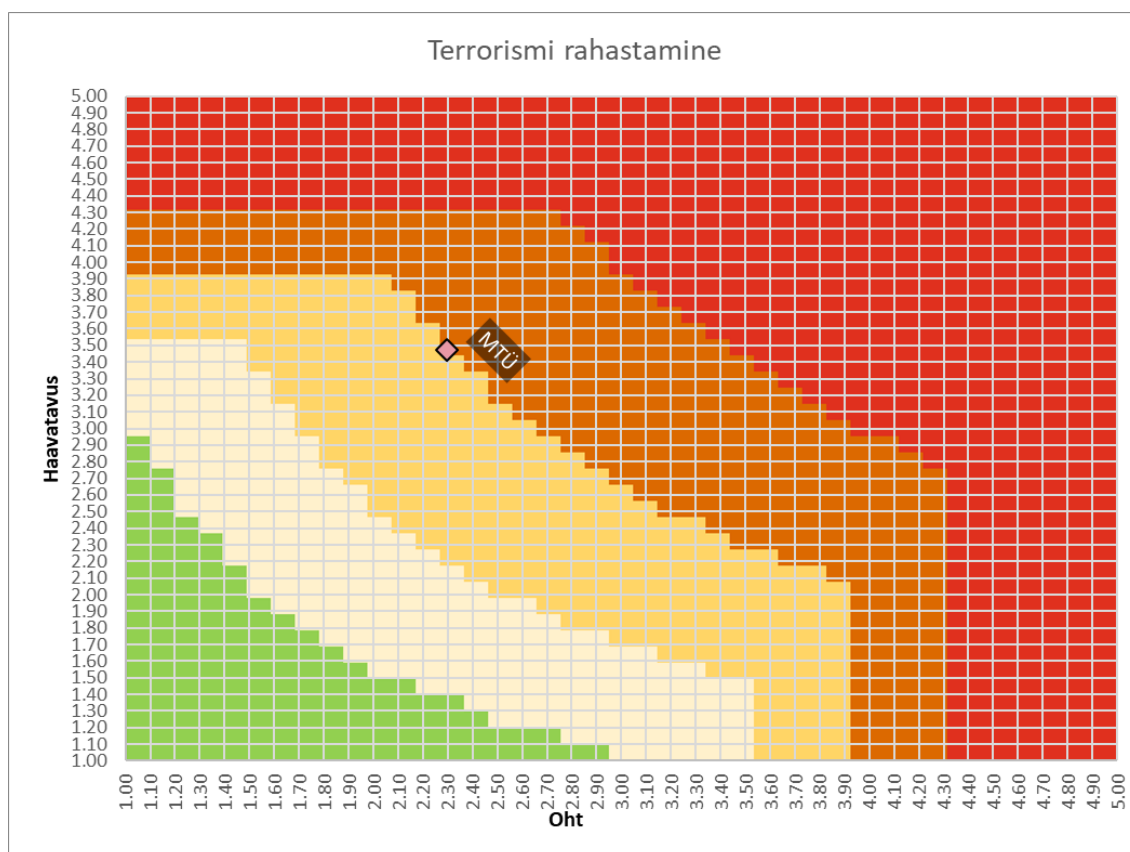
Tabel 48. Terrorismi rahastamise haavatavuse tase MTÜ-de sektoris

Sektor	Terrorismi rahastamise haavatavuse tase sektori tasandil	
MTÜd	3,47	keskmine/kõrge

Sektori tugevamateks külgedeks saab pidada tugevat koostöö tahet ning huvi haavatavustest tulenevate probleemidega tegelemist.

Haavatavamateks kohtadeks on madal teadlikkus, järelevalve teostamise keerukus, sektorispetsiifiliste juhiste puudulikkus ning kesiste ressursside suunamine sektoriga tegelemiseks.

Joonis 14. MTÜde sektori terrorismi rahastamise riskitaseme soojuskaart

Kokkuvõte

Sektori haavatavuse taseme paiknevus riiklikul pildil on **keskmine/kõrge**, mis eeldab konkreetsete riskide maandamise meetmete rakendamist.

MTÜde sektori kultuuri, hariduse ja spordi valdkonna ühingud võivad rakendada hoolsusmeetmeid lihtsustatud korras. Samaaegselt on usuühenduste ja heategevusorganisatsioonide alamsektorites riskitase kõrgem, võimalikud väärkasutused sagedamini aset leidvamad ja seetõttu tuleks eelnimetatud MTÜ-de alamsektorites kasutusele võtta tugevdatud hoolsusmeetmed.

8.4.2.7. Riskimaandamisstrateegia

8.4.2.7.1. Leevendavad meetmed riiklikul tasandil

Riskihinnangu tulemustest lähtudes tehakse järgmised ettepanekud olukorra parandamiseks riiklikul tasandil:

- Analüüsida MTÜde sektoris kohustatud isikutele deklareerimiskohustuse kehtestamise võimalusi.
- MTÜdele näidis- ja juhendmaterjalide koostamine, mis abistaksid riskide maandamiskava koostamisel ja igapäevaselt riskide maandamisel.
- MTÜdele suunatud teabepäevad ja koolitused, mis käsitleks neid enim puudutavaid riskistsenaariumeid.

8.4.2.7.2. Leevendavad meetmed kohustatud isikute tasandil

Riskihinnangu tulemustest lähtudes tehakse järgmised ettepanekud olukorra parandamiseks kohustatud isikute tasandil:

- Muuta RahaPTS regulatsiooni viisil, mis kehtestaks uue kohustatud isiku regulatsiooni alla kuuluvuse eelduse MTÜ-dele, kes koguvad varasid või saadavad varasid riskiriikidesse.
- Täiendada koostööd erialaliidu ja järelevalveasutuse vahel.
- Oluliselt tõsta teadlikkust läbi sektorispetsiifiliste koolituste läbiviimise.